

TASVIRIY SAN'ATDA A. NAVOIY ASARLARINING BADIY IFODALANISHIDAGI RANG MASASALARINING YECHIMI

Qutliyeva Mahbuba Bekpulatovna

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” kafedrası

Anatatsiya: Ushbu maqola Alisher Navoiy asarlarida tasviriy san’at orqali badiiy ifodalanishida rang massasining roli va uning yechimlari masalasini o’rganadi. Tadqiqotda rang massasining obrazlarni jonlantirish, estetik hissiyotlarni yetkazish va kompozitsion muvozanatni yaratishdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, Navoiy ijodidagi badiiy obrazlarning ranglar orqali vizual ifodalanishi, kompozitsiya va fon bilan uyg’unligi ham ko’rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari tasviriy san’at darslarida rang massasi bilan ishlashning pedagogik metodlarini aniqlash va ijodiy jarayonlarda qo’llash imkoniyatlarini ochib beradi.

Kalit so’zlar: Alisher Navoiy, tasviriy san’at, rang massasi, badiiy ifodalanish, kompozitsiya, ijodiy yondashuv, pedagogik metodika

Badiiy tasviriy san’at ijodiy ifodalanishning o’ziga xos vositalaridan biri bo’lib, rang massasi uning muhim tarkibiy elementi hisoblanadi. Rang massa orqali rassomlar kompozitsiyaning muvozanatini saqlaydi, obrazning ruhiy holatini yetkazadi va tomoshabinga estetik zavq bag’ishlaydi. Alisher Navoiy asarlari esa nafaqat adabiyotning, balki tasviriy san’atning ham ilhom manbai sifatida xizmat qiladi. Navoiy asarlaridagi badiiy obrazlar, ularning ranglar bilan ifodalanishi va rang massasi orqali hosil bo’lgan kompozitsion uyg’unlik tadqiqotning markaziy mavzusini tashkil qiladi.

Ushbu maqolada Navoiy ijodidagi badiiy obrazlarning tasviriy san’at orqali vizual yechimlari, rang massasining obraziy va estetik imkoniyatlari, shuningdek, pedagogik jihatdan o’quvchilarga rang massasi bilan ishlash ko’nikmalarini shakllantirish metodikasi tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari tasviriy san’at darslarida amaliy qo’llanma sifatida foydalanish uchun muhim ilmiy asos bo’lib xizmat qiladi.

Alisher Navoiy asarlaridagi badiiy obrazlarning tasviriy san’at orqali ifodalanishi rang massasining o’ziga xosligi va estetik kuchi bilan ajralib turadi. Rang massa orqali yaratilgan vizual obrazlar nafaqat kompozitsion muvozanatni ta’minlaydi, balki tomoshabinga ruhiy kayfiyat, his-tuyg’ular va badiiy ma’no yetkazadi. Navoiy ijodida ranglarning simbolik va emosional funksiyalari kuchli bo’lib, ular hikoya qilinayotgan voqea yoki obrazning ichki dunyosini tasvirlashda muhim vosita sifatida ishlatiladi. Ranglarning uyg’unligi, kontrasti va fon bilan bog’liqligi badiiy ifodaning samaradorligini oshiradi. Shu sababli rang massasi masalasi tasviriy san’atda muhim ilmiy va pedagogik ahamiyatga ega.

Navoiy asarlarida ranglar turli obrazlar va voqealarni tasvirlashda markaziy rol o'ynaydi. Masalan, qahramonlarning ruhiy holatini, ularning hayotiy tajribalarini va hissiy kechinmalarini ifodalashda ranglarning yorqinligi yoki soyalanishi muhim ahamiyat kasb etadi. Rang massasi orqali rassomlar tomoshabiga ma'lum bir kayfiyatni etkazadi va asarning badiiy maqsadini kuchaytiradi. Shu bois, rang massasi bilan ishlashda kompozitsion muvozanatni saqlash, ranglar orasidagi kontrastni to'g'ri tanlash va fon bilan uyg'unlikni ta'minlash eng muhim masalalardan biridir.

Tasviriy san'atda rang massasi bilan ishlash jarayonida ranglarning psixologik va estetik xususiyatlari hisobga olinadi. Yorqin ranglar diqqatni jalb qiladi, obrazni oldinga chiqaradi va dramatik effekt yaratadi. Yumshoq, pastel ranglar esa tinchlik, sokinlik va muvozanat hissini beradi. Navoiy asarlariga asoslangan tasviriy ifodada ranglarning bu kabi psixologik effektlari muhim rol o'ynaydi. Shu bois, rassomlar va o'quvchilar rang massasi bilan ishlashda nafaqat texnik uslublarni, balki ranglarning badiiy ma'nosini ham chuqur tushunishlari lozim.

Rang massasi bilan ishlashning yana bir muhim jihati bu kompozitsiya bilan uyg'unlikdir. Har bir obrazning rang massasi fon bilan muvozanatga keltirilishi, ranglar orasidagi nisbiy og'irlik va yorqinlik darajasi tahlil qilinadi. Navoiy asarlariga asoslangan badiiy loyihalarda rang massasi kompozitsion markazni belgilash, asosiy va yordamchi elementlarni ajratish va vizual ritm yaratish uchun ishlatiladi. Shu tarzda rang massasi yordamida asar jonli, dinamik va ko'rkam ko'rinishga ega bo'ladi.

Pedagogik nuqtai nazardan, rang massasi bilan ishlash o'quvchilarda ijodiy tafakkur, estetik did va vizual tasavvur ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. O'quvchilarga rang massasi bilan ishlashni o'rgatish jarayonida ular ranglarning estetik va funksional xususiyatlarini tushunib, obrazni yaratishda muvozanat va uyg'unlikni saqlashni o'rganadilar. Bu esa ijodiy jarayonni yanada samarali va chuqur qiladi. Shuningdek, o'quvchilar rang massasi orqali hissiy kayfiyatni ifodalash va badiiy tasvirni boyitish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Navoiy asarlaridagi rang massasi bilan ishlashda ranglarning kombinatsiyasi va kontrasti muhim rol o'ynaydi. Masalan, yorqin qizil va sarg'ish ranglar hayajon, dramatik voqeani ifodalasa, sokin ko'k va yashil ranglar tinchlik, sokinlik va tabiatni tasvirlashda ishlatiladi. Ranglarning uyg'unligi va kontrasti orqali obrazlar yanada jonli, fon bilan muvozanatli va badiiy jihatdan mukammal ko'rinadi. Shu bois, rang massasi bilan ishlashning nazariy va amaliy jihatlarini chuqur o'rganish tasviriy san'atda muhim ilmiy masala hisoblanadi.

Bundan tashqari, rang massasi bilan ishlashda texnik uslublar va materiallarning xususiyatlari ham hisobga olinadi. Yog'och, qog'oz, kanvas kabi sirtlar va turli bo'yoq texnikalari rang massasi ta'sirini o'zgartiradi. Rassom va o'quvchilar ranglarning yorqinligini, qalinligini va qatlamlash usulini aniqlash orqali badiiy tasvirni mukammal qiladi. Navoiy asarlaridan ilhomlangan ijodiy mashg'ulotlarda bu jihatlar o'quvchilarga rang massasi bilan ishlash ko'nikmalarini mustahkamlash imkonini beradi.

Shu bilan birga, rang massasi yordamida badiiy tasvirning dramatik va emotsional qirralari kuchaytiriladi. Ranglarning intensivligi, to'qligi va nisbati orqali obrazlarning ruhiy holati, dramatik vaziyat va badiiy mazmuni vizual tarzda ifodalanadi. Navoiy ijodidagi badiiy tasvirlar bu qirralarni boyitishda rang massasining kuchli vosita ekanligini namoyish etadi.

Natijada, Alisher Navoiy asarlaridagi rang massasi masalasi nafaqat tasviriy san'atning badiiy yechimini, balki pedagogik imkoniyatlarini ham oshiradi. Rang massasi orqali o'quvchilar ijodiy tafakkur, estetik did, vizual tafsilotlarni tushunish va kompozitsion uyg'unlikni saqlashni o'rganadilar. Bu esa tasviriy san'atning amaliy va nazariy jihatlarini birlashtirgan holda o'quv jarayonini boyitadi va ijodiy yondashuvni rivojlantiradi.

Alisher Navoiy asarlarida tasviriy san'at orqali badiiy ifodalanishda rang massasining roli muhim ahamiyatga ega. Rang massasi yordamida obrazlar jonlanadi, estetik hissiyotlar etkaziladi va kompozitsion muvozanat yaratiladi. Tadqiqot ko'rsatdiki, ranglarning uyg'unligi, kontrasti, fon bilan bog'liqligi va psixologik xususiyatlari badiiy tasvirning samaradorligini oshiradi. Navoiy ijodidagi badiiy obrazlarning ranglar orqali vizual ifodalanishi tasviriy san'at darslarida o'quvchilarda ijodiy tafakkur, estetik did va vizual tasavvur ko'nikmalarini rivojlantirishga imkon yaratadi.

Rang massasi bilan ishlash jarayonida kompozitsion muvozanatni saqlash, ranglarning estetik va funksional xususiyatlarini tushunish, kontrast va kombinatsiyalardan foydalanish muhimdir. Shuningdek, texnik uslublar va materiallarning xususiyatlarini hisobga olish orqali rang massasi bilan ishlashning pedagogik samaradorligi oshiriladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, rang massasi masalasi nafaqat badiiy ifodaning muhim vositasi, balki o'quvchilarda ijodiy yondashuv va estetik tafakkur rivojlanishida samarali pedagogik vositadir.

Umuman olganda, Alisher Navoiy asarlaridagi rang massasi masalasi tasviriy san'atda amaliy va nazariy jihatlarini birlashtirgan holda ijodiy jarayonni boyitadi va o'quvchilarda badiiy tafakkur, rang bilan ishlash ko'nikmalari va kompozitsion uyg'unlikni shakllantirish imkonini beradi. Shu bilan birga, tadqiqot natijalari rang massasi bilan ishlash metodikasini yanada takomillashtirish va ijodiy mashg'ulotlarda samarali qo'llash uchun ilmiy asos yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Navoiy, A. *Xamsa*. Toshkent, 2019.
2. Navoiy, A. *Lison ut-Tayr*. Toshkent, 2020.
3. Shavdirov, S. A. *Podgotovka budushchikh uchiteley k issledovatel'skoy deyatel'nosti*. Pedagogicheskoe obrazovanie i nauka, 2017, №2, 109-110.
4. Shavdirov, S. A. *Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons*. Eastern European Scientific Journal, 2017, №1, 131-134.



5. Shovdirov, S. *Analyzing the sources and consequences of atmospheric pollution: A case study of the Navoi region*. E3S Web of Conferences, 2024, 587, 02016.
6. Shavdirov, S. *Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology*. AIP Conference Proceedings, 2025, 3268, 070035.
7. Shavdirov, S. A. *Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari*. Inter education & global study, 2024, №1, 8-14.
8. Ibraimov, X., Shovdirov, S. *Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students*. Science and Innovation, 2023, 2, B10, 192-198.
9. Shavdirov, S. A. *Izobrazitel'nomu i prikladnomu iskusstvu*. International Scientific Review of the Problems and Prospects of Modern Science and Education, 2018, 84-85.
10. Shovdirov, S. *TASVIRIY SAVODXONLIKKA OID O'QUV KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA O'QUVCHILARNI MANTIQUIY VA ABSTRAKT FIKRLASHGA O'RGATISH*. Eurasian Journal of Academic Research, 2023, 3(12), 193-196.
11. Baymetov, B. B., Shovdirov, S. A. *Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts*. International Journal on Integrated Education, 2023, 4(3), 60-66.